

Asia: VN/1646/2020

Lausuntopyyntö sosiaaliturvakomitean välimietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Sosiaaliturvalainsäädännön yhtenäistäminen (välimietinnön ehdotukset 1 ja 2)**1.1 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset hakuajat ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä etuuksissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia etuuksien hakuajojen yhtenäistämällä voisi olla?**

-

1.2 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä tilanteissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistämällä voisi olla?

-

2. Toimeenpanon monimutkaisuus ja digitalisaation mahdollisuudet (välimietinnön ehdotukset 3 ja 4)**2.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 3 valmistelussa?**

-

2.2 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 4 valmistelussa?

-

3. Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet (välimietinnön ehdotukset 5, 6 ja 7)**3.1 Onko eri etuuksia ja eläkkeitä koskevien lakien työkyvyttömyyden käsitteissä epätarkoituksenmukaisia eroja ja jos kyllä, niin millaisia?**

-

3.2 Mitä muutoksia lainsäädäntöön (erityisesti etuus- ja palvelulainsäädäntö) tulisi tehdä, jotta lainsäädäntö tukisi työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista sekä olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä?

-

3.3 Komitea ehdottaa arvioitavaksi mahdollisuuksia liittää työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviin etuuksiin kannustimia ja velvoitteita osallistua palvelutarpeen arviointiin ja yhdessä asiakkaan kanssa

sovittaviin palveluihin. Ehdotuksen mukaan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee huomioida. Mitä palveluja ehdotetun arvioinnin tulisi koskea?

-

4. Työttömyysturva, työllisyyden edistäminen ja osittainen työllistyminen (välimietinnön ehdotukset 8 ja 9)4.1 Komitea ehdottaa, että työmarkkinatuen toimivuutta ja uudistamistarpeita selvitetään tilanteissa, joissa työmarkkinoille pääsy tai niille palaaminen on vaikeutunut. Mitä tilanteita ehdotetun selvityksen tulisi koskea?

-

5. Opiskelu ja osaamisen kehittäminen (välimietinnön ehdotukset 10, 11 ja 12)5.1 Komitea ehdottaa, että etuusjärjestelmän tulee tukea ihmisten jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa. Miten etuusjärjestelmää tulisi uudistaa, jotta se parantaisi osallistumisen tasa-arvoa ja tukisi jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamista?

Opetushallitus yhtyy komitean ehdotukseen, jonka mukaan etuusjärjestelmän tulee tukea ihmisten jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa.

Opetushallitus näkee komitean lailla tärkeänä, että työssä otetaan huomioon sivutoimisen opiskelun ja työttömyysetuuden yhteensovittamista koskeva

sääntely. Etuusjärjestelmän kehittämisen yhteydessä on ehdotetun lailla tärkeää selvittää, miten se voisi huomioida jatkuvan oppimisen näkökulmasta nykyistä paremmin erityyppiset koulutukset, yrittäjät ja erilaisissa työsuhteissa olevat, alhaisen koulutus-/osaamistason omaavat ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevat.

Koulutus on avain yksilöiden yhteiskuntaan kiinnittymiseen. Etuusjärjestelmän uudistamisen tarve lähtee siitä, että koulutusjärjestelmä sekä tarjolla olevat

koulutukset ja osaamisen kehittämisen palvelut ovat olleet muutoksessa, eikä etuusjärjestelmää ole sovitettu muutoksiin. Opetushallituksen näkemyksen

mukaan järjestelmän tulisi mahdollistaa joustava liikkuvuus elämäntilanteiden, kuten opiskelun, palkkatyön, perheellistymisen, sairauden, työttömyyden ja

yrittäjyyden välillä.

Periaatteellisella tasolla järjestelmän tulisi olla ennakoitava ja sen tulisi huomioida jatkuvan oppimisen erilaiset koulutuspolut ja kannustaa koulutukseen

erityisesti heikkojen perustaitojen varassa olevia ja ilman toisen asteen tutkintoa olevia kohderyhmiä. Vaikka etuusjärjestelmässä olisi jatkossakin tiettyä

harkinnanvaraisuutta, järjestelmän kehittämisessä tulisi ennakoida toimeenpanon kysymykset. Harkinnanvaraisuuden osalta tulisi välttää tilanteita, joissa eri asiantuntijoilla on poikkeavia tulkintoja.

Toimeenpanon näkökulmasta opiskelijoiden opintososiaaliset etuudet tulisi huomioida opiskelijoiden ohjauksessa ja jatkossa myös koulutuspoliittisia

uudistuksia tehtäessä. Järjestelmän uudistamisessa olisi tärkeää huomioida opiskelijoiden erilaiset lähtökohdat ja taidot, joiden pohjalta voidaan rakentaa

erilaisia työllistäviä koulutuspolkuja siten, että etuuden ehdot tai kesto ei itsessään aiheuta keskeytyksiä. Toimeenpanossa Opetushallitus korostaa ohjauksen tärkeyttä. Opiskelijoiden opintososiaaliset etuudet ovat nousseet esiin esimerkiksi haasteena maahanmuuttaneiden kohdalla tilanteissa, jos ohjaus ei

ole ollut osuvaa ja kotoutumisaikaa (ja siihen liittyvää taloudellista tukea) kuluu hukkaan väärin valintojen takia. Opintotuen osalta haasteena taas on

tunnistettu matala opintorahan taso suhteessa muihin etuuksiin, ja kynnys nostaa lainaa voi olla korkea etenkin nuorilla aikuisilla tai perheellisillä, joilla usko

työllistymiseen on heikko ja takana voi olla koulutukseen kiinnittymisen ongelmia.

5.2 Komitea katsoo, että koulutukseen hakeutumisen tulee olla ensisijaista vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille. Miten nuorten sosiaaliturvaa tulisi uudistaa, jotta etuus- ja palvelujärjestelmien monimutkaisuus ja niiden sisälle asetetut kannustimet eivät aiheuttaisi koulutuksen tai muiden palvelujen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä?

Opetushallitus näkee koulutukseen hakeutumisen näkökulmasta tärkeinä kohderyhminä nuorten lisäksi laajemmin kohderyhmät, jotka ovat ilman ammatillista perustutkintoa.

Uudistuksessa tulisi ottaa tavoitteeksi nuorten köyhyyden vähentäminen ja kannustinloukkujen purkaminen. Kaikenlaisen työn ja opiskelumahdollisuuksien

vastaanottamisen tulee olla sosiaaliturvaa saavan nuoren näkökulmasta kannattavaa. Nuoria tulee kohdella sosiaaliturvajärjestelmässä ja sitä uudistettaessa yhdenvertaisesti muihin väestöryhmiin nähden.

Viitaten vastaukseen kohdassa 5.1., Opetushallitus näkee tärkeänä, että myös nuorten sosiaaliturvaa kehitettäessä kiinnitetään huomiota toimeenpanoon,

ohjausjärjestelmään ja ohjausosaamiseen. Sosiaaliturvan uudistuksessa olisi tärkeää tarkastella erikseen nuorten perheellisten aikuisten tilannetta ja

edellytyksiä koulutukseen kiinnittymiseen myös taloudellisen turvan näkökulmasta.

Nuorten sosiaaliturvaa uudistettaessa sen edellytysten arvioinnissa tulisi kiinnittää huomiota siihen, että se mahdollistaa hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekkään opintopolun. Etuuksien suunnittelussa ja päivittämisessä tulisi tehdä huolellista etukäteisarviointia, jossa huomioidaan

nuorten eri elämäntilanteet ja eri etuuksien keskinäiset yhteydet. Uudistuksessa tulisi vahvistaa oikea-aikaista palveluohjausta ja entistä ennakoivampaa otetta

palvelujen järjestämisessä. Nuorille suunnattuja matalan kynnyksen palveluiden (erityisesti mielenterveys- ja päihdepalvelut) riittävyys tulisi varmistaa, ja

vahvistaa moniammatillista yhteistyötä. Palveluissa keskeistä on yksilöllisyys, selkokielisyys ja nuorisolähtöisyys.

Etuuksien suunnittelussa huomiota on syytä kiinnittää erilaisiin olosuhteisiin. Esimerkiksi haasteena on noussut esiin asuntolassa asuvat nuoret, jotka eivät saa koulumatkatukea kodin ja asuntolan välillä tuen ehtojen takia. Koulumatkatuki ei tunnista asuntolassa asumisen osa-aikaisuutta eikä sitä, että opiskelijalla voi eri syistä johtuen olla tarve käydä kesellä viikkoa kotipaikkakunnallaan esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Ylipäätään koulumatkatuki ei tunnista pitkää välimatkaa ja siitä aiheutuvia kustannuksia kodin ja asuntolan välillä. Asuntolassa asuva voi saada koulumatkatukea siinä tapauksessa, jos hän kulkee asuntolasta päivittäin vähintään 7 kilometrin yhdensuuntaisen matkan oppilaitokseen tai työpaikalle. Koulumatkatuen merkityksen voi arvioida korostuvan, sillä ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen keskittyminen luo lisäpainetta koulumatkatuelle.

5.3 Komitea ehdottaa selvitettäväksi edellytyksiä käynnistää opintotukijärjestelmän kokonaisuudistus. Millainen opintotukijärjestelmän uudistus tukisi opiskeluajan toimeentuloa, sujuvaa opiskelua, tavoiteajassa valmistumista ja opiskelijan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekästä opintopolkua?

Välimietinnössä esitetyt tavoitteet opintotukijärjestelmälle ovat kannatettavia. Tukijärjestelmän kehittämisessä on tärkeää huomioida toimeenpanon

kysymykset, selkeys ja ennakoitavuus - myös tilanteissa, joissa opiskelijan etuna on kevennys tai tauko esimerkiksi mielenterveyden tai päihdeongelmien takia.

Järjestelmän arvioinnissa on tärkeää kiinnittää huomiota työn ja opiskelun yhdistämisen mahdollisuuksiin ja selkeyteen niin opintojen ja tulojen seurannan

osalta kuin myös opintojen loppuun saattamisen osalta, jotta vältetään turhat takaisinperinnät.

Opintotukijärjestelmän uudistuksessa olisi tärkeää kiinnittää huomiota myös huoltajien tulojen vaikutuksiin, joiden ei tulisi olla toisella asteella tukea alentava, eikä vaikuttaa asumistukeen. Alaikäisten ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien nuorten tulee opintotarjonnan takia usein muuttaa omilleen

nuorena, ja tuen tulisi kattaa peruselämisen kustannuksia.

Opetushallitus näkee, että opintotukijärjestelmän kokonaisuudistuksessa ei tulisi lähtökohtaisesti rajoittaa opintotuen tukikuukausia toisen asteen ammatillisessa tai lukiokoulutuksessa. Koulutus on

keino kiinnittyä yhteiskuntaan ja työhön ja aikuisilla opintotuki on yleensä joka tapauksessa viimesijainen tuen muoto.

6. Lasten ja perheiden sosiaaliturva (välimietinnön ehdotukset 13, 14 ja 15) 6.1 Komitea ehdottaa työryhmän perustamista lapsilisän uudistamiseksi. Mitä lapsilisäjärjestelmän eri uudistusvaihtoehtojen valmistelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon?

-

6.2 Komitea ehdottaa lastenhoidon tukien järjestelmän uudistuksen käynnistämistä. Miten ja mistä lähtökohdista lastenhoidon tukien järjestelmää tulisi uudistaa?

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä muun muassa edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista

yhteistyössä huoltajien kanssa sekä edistää lasten tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjäytymistä. Varhaiskasvatus tukee osaltaan huoltajia

kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun. Opetushallitus haluaa muistuttaa, että ensisijaisesti varhaiskasvatukseen osallistuminen on nähtävä lapsen oikeutena.

Sosiaaliturvakomitean välimietintö nostaa esiin lastenhoidon tukien järjestelmän uudistamisen tarpeen. Opetushallitus kannattaa lastenhoidon tukien järjestelmän ja kotihoidontuen uudistusta vahvasti. Uudistuksessa tulee huomioida entistä vahvemmin lapsen etu. Uudistuksessa on myös huomioitava varhaiskasvatuksen palvelut ja lasten varhaiskasvatusoikeuden turvallinen ja säännöllinen toteutuminen. Opetushallitus pitää tärkeänä, että jokaiselle lapselle taataan turvallinen ja mahdollisimman eheä varhaiskasvatuspäivä. Perheiden valinnanvapaus ei voi aiheuttaa kohtuuttoman paljon järjestelyjä

varhaiskasvatuksen järjestäjille. Epäsäännöllinen varhaiskasvatukseen osallistuminen kuormittaa myös muita varhaiskasvatukseen osallistuvia lapsia.

Varhaiskasvatusikäiset lapset tarvitsevat pysyviä vuorovaikutussuhteita, ennakoitavuutta ja säännöllistä päivärytmiä. Nämä eivät toteudu siten, että lapsia

viedään päiväkotiin tai perhepäivähoitoon sattumanvaraisina kellonaikoina taikka tuntiperustaisesti. Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ei voi toteutua siten, että hän jää toistuvasti pois ryhmän toiminnasta, jolloin myös kaverisuhteiden kehittyminen vaikeutuu.

Opetushallitus kannattaa mietinnössä esiin nostettua vuorohoidon kehittämistä siten, että vuorohoidon kehittämiseksi luotaisiin kansalliset raamit, jotka

mahdollistaisivat tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen myös vuorohoitoa tarvitseville lapsille.

Sosiaaliturvakomitean välimietinnössä tarkastellaan myös maahanmuuttajien työllisyysastetta. Mietinnössä nostetaan esiin se, miten tutkimusten mukaan

varhaiskasvatuksella on myönteinen vaikutus maahanmuuttotustaisten lasten myöhempään integraatioon. Opetushallitus pitää tärkeänä, että

varhaiskasvatukseen osallistuminen mahdollistuu kaikille maahanmuuttotautaisille lapsille. Varhaiskasvatuksen yhtenä tehtävänä on

edistää lapsen ja samalla koko perheen kotoutumista Suomeen. Kaikkien Suomessa asuvien varhaiskasvatusikäisten lasten oikeus on saada mahdollisuus

opetella suomea tai ruotsia. Kielenoppiminen vaatii aikaa ja toistoa, huomioiden uuden kielen oppimisen herkkyyksikausi. Riittävän hyvä kielitaito ei kehity

hetkessä, vaan siihen vaaditaan vuosien työ ja varhaiskasvatuksen henkilöstöltä moninaista osaamista kielen kehityksen tukemiseksi. Suomi tai ruotsi toisena

kielenä kielenoppiminen on tärkeää aloittaa mahdollisimman varhain jo varhaiskasvatuksessa. Tämä edistää lapsen oppimista myöhemmin myös koulussa.

6.3 Vanhemmalla on vastuu lapsensa elatuksesta. Mitä muutoksia sosiaaliturva- tai muuhun lainsäädäntöön tulisi tehdä, jotta se tukisi vanhempien elatuskykyä?

-

7. Asumismenot ja asumismenojen korvaaminen (välimietinnön ehdotus 16)7.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 16 edistämiseksi? Mikä asia tai mitkä asiat on tärkeintä selvittää?

-

8. Toimeentulotuki ja pitkäaikaisen toimeentulotukitarpeen vähentäminen (välimietinnön ehdotukset 17 ja 18)8.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 17 ja 18 edistämiseksi?

-

8.2 Mitkä ovat keskeisimmät toimenpiteet, joilla pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta voidaan vähentää?

-

9. Etuus- ja palvelupolkujen toimivuus ja palvelujen tarjoaminen (välimietinnön ehdotukset 19, 20, 21, 22, 23, 24 ja 25)9.1 Miten työ- ja toimintakyvyn tukemista, seuranta ja arviointia sekä työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja tulisi vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollossa?

-

9.2 Mitä tulisi ottaa huomioon valmisteltaessaA) monialaista asiakassuunnitelmaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?B) työkyky- ja kuntoutuspalvelujen yhtenäistä tietopohjaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?C) vastuutyöntekijä-mallia eniten tukea tarvitseville?

-

9.3 Mitä muuta tulisi ottaa huomioon alaluvun 5.10 ehdotusten edistämiseksi?

-

10. Sosiaaliturvajärjestelmän kannustin- ja byrokratialoukut (välimietinnön ehdotukset 26 ja 27)10.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 26 ja 27 osalta?

-

11. Asumis- ja työperusteinen sosiaaliturva ja kansainvälinen liikkuvuus (välimietinnön ehdotukset 28, 29 ja 30)11.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 28, 29 ja 30 edistämiseksi?

-

12. Syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistäminen ja yhdistäminen ansioturva huomioiden (komitean esitys seuraavalle hallitukselle)

12.1 Komitea esittää syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden aluvussa 6.1. Tarkoituksena on selkeyttää ja yksinkertaistaa vaiheittain etuusjärjestelmää ja sen toimeenpanoa sekä helpottaa siirtymistä etuudelta toiselle. Mitä hyötyjä ja haasteita perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä?

-

12.2 Mihin suuntaan perusturvaetuuksien yhtenäistämistä tulisi kehittääA) etuuksien ehtojen osalta?B) toimeenpanon osalta?

-

13. Ehdotusten priorisointi13.1 Välimietinnössä on komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille. Mitä kolmea ehdotusta tulisi edistää ensimmäisenä ja miksi?

-

14. Julkisen talouden kestävyys14.1 Sosiaaliturvauudistuksessa tehtävät ratkaisut voivat joko vahvistaa tai heikentää julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Komitea on linjannut, että uudistuksen tulee osaltaan varmistaa julkisen talouden kestävyys työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä vahvistamalla. Tulisiko sosiaaliturvan uudistamisella tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyteen pitkällä aikavälillä ja jos kyllä, niin miten?

-

15. Komitean linjaukset toisen kauden työlle15.1 Komitea on linjannut toisen kautensa työstä aluvussa 6.2. Mikä luetelluista kokonaisuuksista on tärkein ja miksi?

-

15.2 Mihin suuntaan lueteltuja kokonaisuuksia tulisi kehittää?

-

16. Mitä muuta haluat todeta sosiaaliturvauudistuksesta?

-

Korhonen Olli
Opetushallitus